

№ 8., 1925/26.

4—

С II-6

25. X. 1925.

КОМЕДИЈА

Деса Дугалић као Жермена у Порто-Рише-
вој „Залубљеној жени“: премиера у Бео-
граду, у прошли четвртак.

Desa Dugalić kao Germaine u Porto-Riche-
voj „Amoureuse“: premiera u Beogradu u
prošli četvrtak.

— Фото: Вл. Бенчић, Београд. —

Comoedia

излази сваког понедеоника. Главни уредник *Никола Б. Јовановић*. Власник Издавачко Удружење „Илустрација“ — Београд, Косовска 11.

Наша обласна позоришта

Наспрашава саопштена која је начелник Уметничког Одељења, г. др. Бранко Шеноа, у информативном разговору, дао уреднику Comoedie после слога дванаестодневног шутошавања

II

Сврха путовања била је инспекција обласних позоришта, а речи је било — у прошломе чланку — о Новом Саду, Скопљу и о Сарајеву. На реду је Сплит и...

Сплитско позориште... има три господара

— Сплит је град будућности, почео је начелник Уметничког Одељења, и Сплит треба да има позориште. У толико пре што је и зграда ту. Зграда која има гледаште највеће у држави. Али, на жалост, та зграда има три господара: *градску општину, власнике ложа* („који су укњижени на грунтовници на те ложе, те су предмет чак и наслеђа“) и трећег господара, који би управо и имао господарити, а то је — *позоришна управа*, чији је положај и деликатан и тежак услед оваквих прилика. Осим тога је у Сплиту општа жеља за музичким приказивањима, те је ово питање музичких приказивања за сплитско позориште врло важна ствар. Једино ваља нани солидну базу, на којој би се ово могло и остваривати. Та основа је финансиске природе...

— И то, господине начелниче?

— ...и то тако да не би требало само држава нити само градска општина, већ би валао да и појединци изиђу настојањима Управе у том погледу у сусрет. Управа је вољна ту ини до крајњих граница могућности. Само треба, пре него што би се започела ова акција, да се сви модалитети, нарочито они финансиске природе, тачно среде и из основа испитају, како би се и с моралним и с материјалним успехом могло радити у томе правцу...

— Вероватно сте, господине начелниче, присуствовали читању нове драме конта Ива Војновића. Могу ли се знати Ваши лични утисци? То је била читава сензација!...

— Јест, присуствовао сам читању *Пролога ненаписане драме*; читao је сам аутор ...али је, на жалост, посета била веома — слаба... Најновија драма Ива Војновића! Читao је сам аутор (а ви знате како чита конте Иво Војновић!)... Представа којом је отворена сезона!... Исто тако је била

осредња посета и код *Машкараша испод кућа*, где је писац читao пролог, а у улози госпође Ане гостовала је г-ђа *Михић!* После је био концерт Краљеве Гарде — са *шешнадесет* празних ложа. То је бар била *музичка* продукција (у неку руку осмех)!

— Како бар стоје материјално?

— Позоришна Управа преузела је, у своје време, голе зидове. Данас позориште има посве оправљену позорницу — то јест, сва дрвена конструкција замењена је жељезном —, затим располаже великом инвентаром у костимима и у декорацијама, а последња је сезона свршена без дефицита, благодарећи — изванредном кредиту Министарства Просвете...

En passant...

У првом броју је напоменуто да је у *Загребу* и у *Љубљани* начелник Уметничког Одељења Министарства Просвете био само у пролазу, успут.

— У тим позориштима сезона управа још није била ви започела, а ја сам стајао пред решавањем неких хитних питања изван позоришта (музејски послови). Ипак сам у позоришту прегледао све ствари, које су одређене за репертоар наредне сезоне, као и склопљене ангажмане.

— Шта је са директором драме *Загребачког Казалишта*? Др. Гавела долази у Београд. А наследник у Загребу?

— Питање је моментано — 16. октобар 1925 — још не решено. Решава се у најкраћем времену. Очекује се предлог управника *Бенешића*, јер је, напокон, ствар управника позоришта са киме ће радити.

Осек је дужан, али ради...

— Осечко позориште је у досада тешким финансиским приликама по томе што је добијало од бивше Покрајинске Управе додатак на скупоћу члановима, па је тај додатак, ликвидацијом Покрајинске Управе, престао усред сезоне. Осим тога, има се отплатити остатак дуга за инвентар, који је позориште преузело од *Ковјанића*. Сама зграда пак приватно је власништво, али ни до данас — ево већ 5 година! — на име кирије није плаћено ништа. Нови вршилац дужности управника осечког казалишта, *Фридрик Рукавина*, мораће, у првом реду, подесити репертоар тако, да економску и уметничку страну доведе у склад. Ипаче, посета је релативно добра, а и сама градска општина потпомаже овај институт.

*
Остао би још једино *Марибор*. Само неколико речи, значајних долуше, које смо издвојили не из каквих осбитих разлога, већ из чисто новинарско-техничких узрока: да чине као

М. Предић, писац социјалне драме „Пуковник Јелић“, премијерског догађаја од ове недеље у београдском Народном Позоришту. „Пуковник Јелић“ је четврта драма г. Предића, која прелази преко београдске позорнице.

— Foto: В. Бенчић, Београд —

„Пуковник Јелић“: режиска проба у Манежу. Сцена из I чина
 „Пуковник Јелић“, брат пуковниковић, седи = објашњава се-
 стри = Таборска = да треба да да, новац за штампање =
 музичареве = Раденковић, стоји = книге; мајка Јелићева-
 Арсеновићка, апотекар Миомир-Златковић).

— Foto: В. Бенчић, Београд —

неки ирелаз на једну синтезу свега, коју нам је начелник Уметничког Одељења Министарства Просвете изволео дати о својој инспекцији обласних позоришта и на мишљење о обласним позориштима на основу извршене инспекције. Него о томе у идућем броју.

Н. Ј.

Редитељ о »Пуковнику Јелићу«

Пред премијеру комада који режира, г. Гинић је вас упозонио у социјално једно расположење и говори о Предићевом делу само вишем стилом. Редитељ је најбољи одраз карактера комада, који није рашна ствар, већ социјална драма.

Г. Гинић игра и режира Дојчиновићево »У затишју« и, у исти мах, припрема Предићевог »Пуковника Јелића«. Али како су различна расположења, кад с њим покушате повести разговор! Док је код прве ствари био сав у досетци, вицу и смеху, сад г. Гинић говори само вишем стилом и повишеним тоном. У сентенцама и максимама. Г. Гинић развија социјалне теорије и резонује о структури друштва. С њим се, по мало, догађа оно што се свакоме од нас догађа у гледалишту за време представе. Осврните се око себе, у средини, и посматрајте лица! Видећете да се, више мање, свако стеже и криви кад личност на позорници пати, ведри се кад је онаме лакше, озарује смехом кад јунак има шансу за себе: лице гледаоца је одраз лица глумца на позорници, који тренутно говори и дела. Тако и редитељ, режирајући и припремајући премијеру. У толико пре и у толико више, ако је и сам глумац од расе: случај г. Гинића. Зато је интересантно интервјујисати га пред премијеру коју режира, као уосталом и сваког другог редитеља. На страну интерес, који свако од нас има да на премијеру оде оријентисан . . .

Интервју

— Недавно сте режирали један ратни комад; сад, ето, видим режирате новитет г. Предића, који такође има скроз ратнички наслов, ма да нас писац уверава да је то, у суштини, једна социјална драма, која је обучена у ратничко рухо, само зато да нам ствари буду јасније, истине опипљивије . . .

— Јест. »Пуковник Јелић« је једна скроз послератна ствар, — прихватио је редитељ Гинић. Један одјек рата, који није замукио. Као што је рат донео победу, тако је појединцима, па и читавим породицама, донео несрећу, јер рат је уопште немилосрдан. То вам је случај и младог пуковника Јелића, који у напону снаге и пред најцветнијим изгледима за будућност — рат је обогаљио пуковника Јелића — мора, већ у годинама и спреман само за војнички позив, мењати професију. И он

тражи нову професију, која би задовољила и његове амбиције и његове духовне способности. У ствари, случај толиких несрећника! . . .

— Дакле, то је тај социјални мотив . . .

— . . . из кога се испреда једна социјална драма. Јер она се може одиграти у свима сложевима друштвеним. Она је у нама, дубоко у природи човековој. Кад човек умре и Бог га напушта; човек зна, па се отима и неће да умре. Тако је и овде.

— То јест: пуковник Јелић умро је за свој круг, за свој свет?

— Он сам каже: »Живи сам мртвац! . . . Боље да сам под земљом!« . . . Али се прихвати посла. Хтео је да — пише, да живи од пера! Да прикупи све поштене сile у земљи! Да лечи затровано друштво . . .

— Утописта, кога је аутор узео са . . .

— Узео га је са трагичне стране. Јер страшна је ствар његова немоћ на послу лечења једног рањавог друштва, чије су ране дубоко задеране ратом, и то у време кад је све прегло да морално диже ту средину! Инвалид! То је на његову младу душу страшно деловало, јер се спремао на бравуре у животу, као што је био херој и на бојном пољу, а кад је остао без руке, видео је одједном да су сви идеали порушени . . . Да се мора починјати с почетка, да се мора поступно улазити у нови живот. Зар је чудо што се у њему, све јаче, јавља жудња за мундиром, у коме се тако лако креће. Пуковник Јелић — чији је мозак и сваки нерв војнички школован — открива оно што пре није ни сазнавао и што невојници неће никад схватити: само се у војсци зна докле се сме ићи, и докле се не сме. И то га сада тиши. *(Да је у некој другој професији, коју би имао да напусти, тиштале би га друге ствари)*. И што је више улазио у нови живот, видео је да је чаршија страшна ветрометина, на којој он не може опстати. У њему се све више буди она жудња за униформом, неостварљива . . . Стварност, позитивна и спасилачка, која му остаје, један крајичак и комадичак утеше и трак светлога зрака, опет је остатак из тога истога рата, који га је унесрећио: то су два-три ратна друга, мала човека — посилни и зидар, које је рат с њиме здружио до гроба, и ородио. Бивши пуковник Јелић ипак није сам . . .

— . . . Хоћете још и оно стереотипно, што ми редитељи понављамо радозналим познаницима по педесет пута дневно, чим се чује за нову премијеру? Ко игра? . . . Играју одличне снаге: пуковника Јелића игра г. Раденковић, пуковниковицу г-ђа Таборска, мајку Јелићеву г-ђа Арсеновић, професора Вељка *(шурака пуковниковог) Н. Гошић*, новог команданта Д. Гошић, апотекара Миомира г. Злајковић, мајора Бергера чика Филе,

-8

COMOEDIA

VIII

Порторишева „Залубљена жена“, премиера у београдском Нар. Позоришту. Сцена из I. чина. С лева: Богић (Етјен, муж), Деса Дугалић (Жермена), Б. Николић (Паскал, „трети“) и гостица (Милошевић-Гњатинефа).

Porto-Richeova „Amoureuse“, premjera u beogradskom Narod Pozorištu. Scena iz I. čina. S leva: Bogić (Etienne, muž), Desa Dugalić (Germaine), B. Nikolić (Pascal, „treći“) i gošča (Milošević-Gnjatićeva).

Са премијере „Залубљене жене“ у београдском Нар. Позоришту. Редитељ: Ј. Ракитин. Сцена из II. чина: Богић и А. Паранос (г-ђа Билије). Б. Николић (Паскал, на дивану).

— Foto: В. Бенчић, Београд

Sa premiere „Zaljubljene žene“ u beogradskom Narodnom Pozorištu. Reditelj: J. Rakitin. Scena iz II. čina: Bogić i A. Paranos (g-dja Bilije). B. Nikolić (Paschal, na sofi).

— Foto: V. Benčić, Beograd

„Залубљена жена“, од Жоржа Порто-Риша, премијера у Београду. Сцена петкај III. чина, у I. подели: Д. Дугалићко и В. Богић.

„Zaljubljena Žena“ od Georges-a Porto-Riche-a, premjera u Beogradu. Scena petka| III. čina, u I. podeli: D. Dugalić i V. Bogić.

— Фото: Вл. Бенчић, Београд. —

зидара г. Анионијевић, па су ту још и госпође: Ана Паранос, Зора Злачковић и Харишоновићка. Посилни сам ја . . .

— И још: уверен сам да ће комад наћи на највећи успех код позоришне публике.

А затим глумцима, који су имали паузу:

— Господо, проба се наставља: II. чин »Пуковника Јелића« . . .

K. Псеудоним.

Splitsko Narodno Pozorište.

IV. i V. premiera od почетка сезоне: Tolstojevo „Vaskrsenje“ i Averčenkova „Igra smrću“. — Feudalno pravo na lože u XX. veku!

Još nije prošao ni mesec дана од отворења, а наше позорище је дало већ и четврту, и пету премјеру. Четврта је била Tolstojevo *Vaskrsenje* u Batailleovoј dramatizaciji. Režirao је g. *Bek*, критика је казала да сувише веристички, и то је мозда истина. Али ређија је била помнјива, увек у истој линији и типове је поставила добро. Погрешка је у самој dramatizaciji, која је фигури kneza Nehljudova одузела све Tolstojevo, unutrašnje и активно, и оставила му само сухе речи и пасивност. G. *Skrbinšek*, који је играо Nehljudova, трпи и сам од stanovite neubedljivosti у тому, па је улога испала bleda. G. *Skrbinšek* има vrlo lepih odлика, па и *prijatan* organ, али у njegovom tonu је увек нешто *umetno*, што односи iluziju. Toga mora да се reši. G.-da *Zegalova*, као Katja, била је најбоља у I. i IV. činu. У III. činu njena veristička igra има у себи нешто *na silu* verističko и neprijатно. Jezik i izgovor smetaju јој mnogo, и тако не може да покаже одлике којих мозда има доста. Topla i dobra, као и увек, била је гдје *Katalinić* као Fedosija, а остale figure, većinom takoder dobre, naročito g. Ilić, g.-da *Rucović* i gđe *Šekulin*. Dekor dobar.

Kao пeta premiera давала се Averčenkova poznata *Igra smrću*. Režirao је g. *Pregarc*, у темпу и стилу, потенцирavши мало типове. G. *Ilić* (Taldikin) је bio odličan i tim првим svojim većim nastupom освојio публику. G.g. *Bandić* i *Starčić* brilljant duet osiguravajućih agenata, гдје *Šekulin* prpošna i šašava da je divota, а g. *Bek* kao увек glumac naročitih kvaliteta. I g.-da *Šetinska* dobra; ostalo slabije. Komedija se vanredno svidela i publici i kritici.

Dakle, — ради се marljivo i dobro uza sve zapreke што ih upravi stavljaju vlasnici loža. Šta, — vi se čudite? Kakovi vlasnici? — Vlasnici, да, чисто feudalna, srednjevekovna ustanova, које nema nigde više na свету. I da znate, што то škodi позориštu, kako то ometa rad, i do kakvih je sve komplikacija дошло! Ali o tom muzejskom unikumu napisati је вам čitav prikaz, — да видите i да се чудите.

Za danas još да вам јавим, да pozorište sprema „Romea i Juliju“ i — чини mi se — *Nušićevu* „Veliku nedelju“, a sprema se да са jednim činom *Miletićevog* „Tomislava“ učestvuјe i u gradskoj прослави hiljadugodišnjice hrvatskog kraljevstva.

S.

Револуционисање опере

Један берлински магазин донео је следећи иншервју свог дојиника са директором московског Художественог Театра, Вл. Немирович-Данченком, пре гостовање Руса из Москве, по Немачкој и њој Америци

— Уз наше слике на 24 и 25 страни —

Давно већ пре руске револуције имали смо Б. К. Станиславски и ја (говори Немирович-Данченко) снажно осећање да се натурализам на позорници у уметничком погледу исцрпао, да су задаци, које смо ми себи поставили при стварању московског Художественог Театра, испуњени и да је отворен пут за нова уметничка настојања. Унутар је и спољне прилике — измену осталог, отсуствот из Москве *Качаловъгве* групе — побудише ме да остварим једну стару, мени веома драгу мисао: да покушам с реформом музичке-драмске уметности. Музичка позорница, како у оперети тако и у опери, као што сваки зна, следила се у којевенционалне форме, које су већ ушли и у пословицу и често се граниче са смешним. Ствар је била у томе, да се музичкој позорници поврати изгубљена уверљивост и моћ убедљивости, да се музичка драма пренесе у атмосферу праве и живе уметности. Певача и играча има опера доста, али нема синтетичних глумаца. Позорница, свеједно да ли драмска или музичка, припада глумцу (Ово нам је јасније од како смо видели и чули Бакланова. Прим. Ур.). Русија има једног великог уметника, који је подједнако велики и као певач и као глумац: то је *Шаљанин*. Али он је једини. Кад му видите глуму, падне вам тако понекад на памет, да тај човек уме однекуд и дивно певати. Оно што сам ја хтео, било је: створити позорницу музичког глумца, оперском глумцу укалемити у крв суштину позоришта, његову природу и праелеменат.

Ово се дало постићи само помоћу једне школе, у коју би ступили млади глумци, млади музичари и певачи, које још није попала рђа рутине и који још имају чисте ногоне, неспутане никаквим конвенцијама. Морали смо се латити исте оне методе, коју смо, у своје време, били применили на московски Художествени Театар. Оно што нам је тада био закон: отмен један однос према уметности и непоколебљива дисциплина — то се утврдило и сада као основни принцип

Злата Ђунђенац-Гавела отворила је своје сјајно гостовање у Београду насловном партијом у „Мадам Бетерфлај“. коју је ванредно лепо и певала и глумила.

— Foto: Вл. Бенчић, Београд —

1. Фрiderик Рукавина, нови управник осјечког Казалија.
— 2. Милан Вижатовић, музичар, чије су композиције извођене током летос у Ници.

1. Friderik Rukavina, novi upravnik osječkog Kazališta.
— 2. Milan Vijatović, muzičar, čije su kompozicije izvođene u Nići.

при стварању нове музичко-драматске уметничке школе („Студио“). У страховитој и несрећној години 1919 приступили смо послу. После дугих припрема избацили смо прву представу — једну оперету: „Кни госпође Анго“, (код нас, пре рата, позната из оперете Јарка Савића, код „Булевара“). Од те француске оперете задржали смо једино музiku Шарла Лекока; либрето пак, одвратан и неупотребљив као и венина либрета, потпуно смо прерадили. Изабрали смо баш ту оперету зато што потсећа на наше доба — одиграва се за време директоријума у Француској, — јер се глумци имају васнистававати у живом осећању свог времена. Све оно што је било шаблон, у тексту и у игри, избачено је немилосрдно. Ја сам песника Анжа Питуа начинио главном личношћу. Јер песнику је место овде, где живот бруји, где се смех ори, где бесне страсти једног народа. Песникову песмицу спровео сам као „лајтмотив“. Ова оперета била је само покушај...

Успех је био запаљујући. Чак смо и ми сами били изненађени. Пошто ми не знамо ни за „велике“ ни за „мале“ глумце, ставио сам у сцене с масама најпознатије и најискусније глумце из Художественог Театра, да би се младе снаге од њих научиле природноме држању.

Показало се да смо пошли правим путем. Оперета је давана 262 пута.

Као други покушај извели смо *Перикол* од Офенбаха, где смо такође све из основа морали мењати. Од те оперете могли смо дати 125 представа. Охрабрен новим успехом и пошто је Станиславски продужио своје бављење у Америци, проучавао сам са својом младом, тек дозрелом трупом, „Лизистрат“ — као патетичну комедију. Максимализам руске револуције, патос који су захватили целокупан руски живот, начинили су пробуђена и распаљена чула Руса пријемчивим за све максимално, повећано. Потреси светскога рата и револуције вратили су нас, у неку руку, праелементима живота и човекове судбине, наш поглед би изоштрен за велике ствари живота, за оно што живот чини трагичним и вредним живљења. Појмови: природа, рат, мир, здравље, хлеб, сан, човек, жене добили су за нас свој првобитни и вечати смисао. *Лизистрат* сам изабрао из власпитних разлога, да би преко овога комада (Аристофен, 455—390 пре Христа. Прим. Ур.) моје ћаке уметности привео за један корак ближе опери. Извођење нам је донело нова признања и похвале. Један критичар је писао је чланак: *Вишњев сад* гори. (Мисли се на Чеховљев ком. I). Ја сам на то приметио: Један вишњев сад може и сагорети, али — нам остаје земљиште...

Сада смо се већ усудили — 1923 — прићи и правој опери: *Кармену*, т. ј. *Бизеу*, и *Меримеу*, а не широм света познатоме либрету. Створили смо нов либрето „*Карменсаша*

и солдаћа“, из кога је избачено све што је оперски конвенционално. Најзад сам имао представљаче који се могу карактерисати као *синтетични глумци*. Ко зна *Кармен* па види нашу *Карменсашу и солдаћа*, потсетиће се само Бизеовом музиком на стари либрето. Ја сам увео један нови хор који, одвојен од protagonista другим нивоом, одражава драмску радњу и ближи се, у неку руку, симболици античног хора. Радња овим добија у ритму и у сугестивности.

Ових дана ће Берлин имати прилике да оцени наше скромне покушаје. На путу за Америку даћемо тамо више представа, које ће дати доказа о нашим новим уметничким настојањима. Ми не претендујемо на довршеност покушаја, па судови могу бити и биће различни. Једино сазнање је код нас ипак непоколебљиво: револуционисање опере може се постићи само на ономе путу, којим смо ми ударили у својим покушајима.

Новосадско Позориште

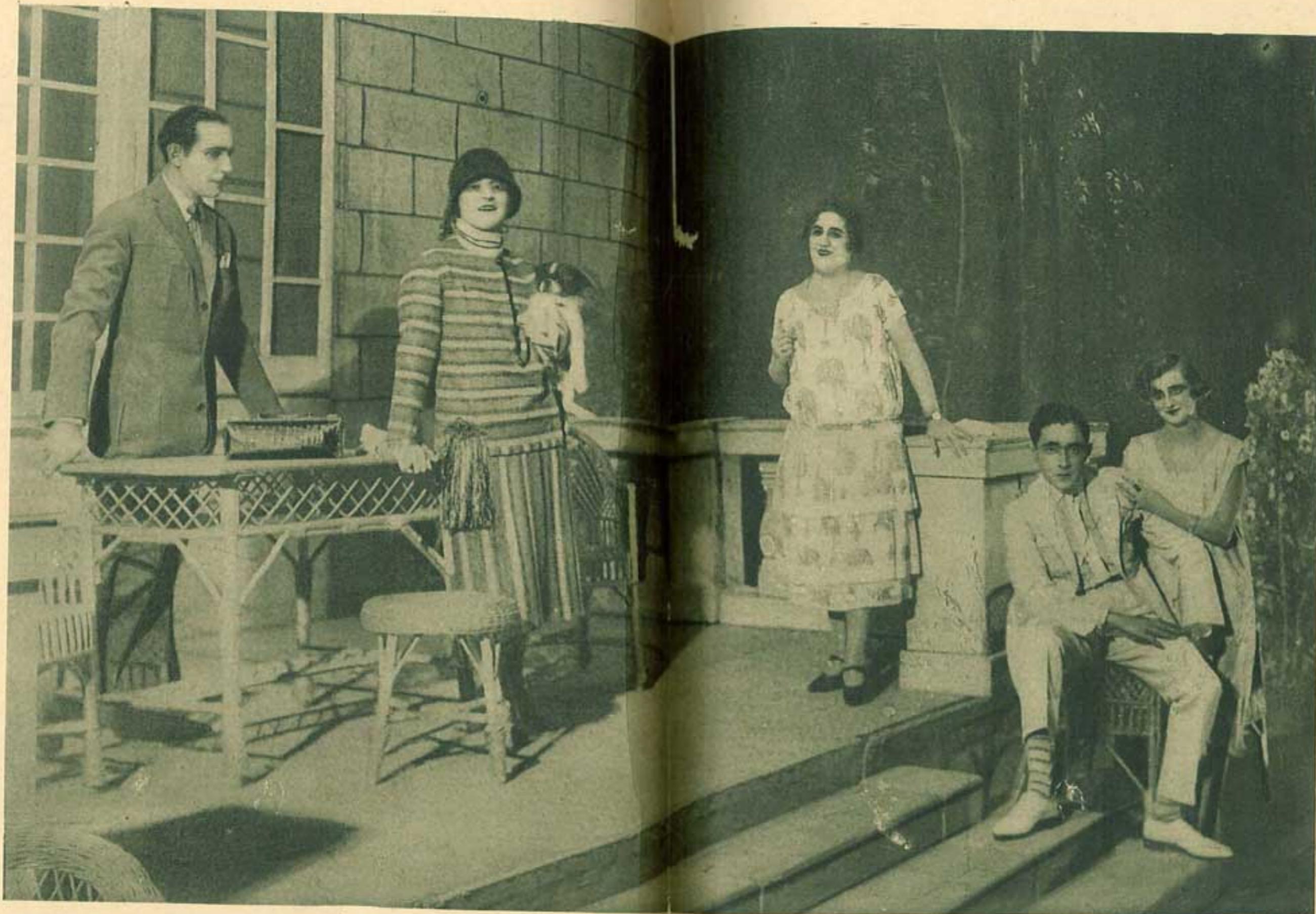
Ошкуда шо да је сад њозоришиће ирејуно?

Ова позоришна сезона почела је рад као и сва остала позоришта — јепризама. 5 септембра давата је прва представа, и то „Чвор“ *Пеције Петровића*.

До сада је драма дала две премијере: „Пожар страсти“ од *Јосипа Коссра* и „Гардист“ од *Молара*. Обе су имале великог успеха у режији г. Геца. Репризе, у потпуно новој подели и режији: „Госпођа са сунцокретом“ од *Иве Војновића*, у којој је главну улогу тумачила гђа *Ида Прегарац*, бив. првакиња сплитске драме, која се тада први пут представила новосадској публици и одмах стекла велике симпатије и признање њене уметничке способности; „Максим Црнојевић“ (у режији и главној улози г. *Мих. Ковачевића*) имао је врло леп успех.

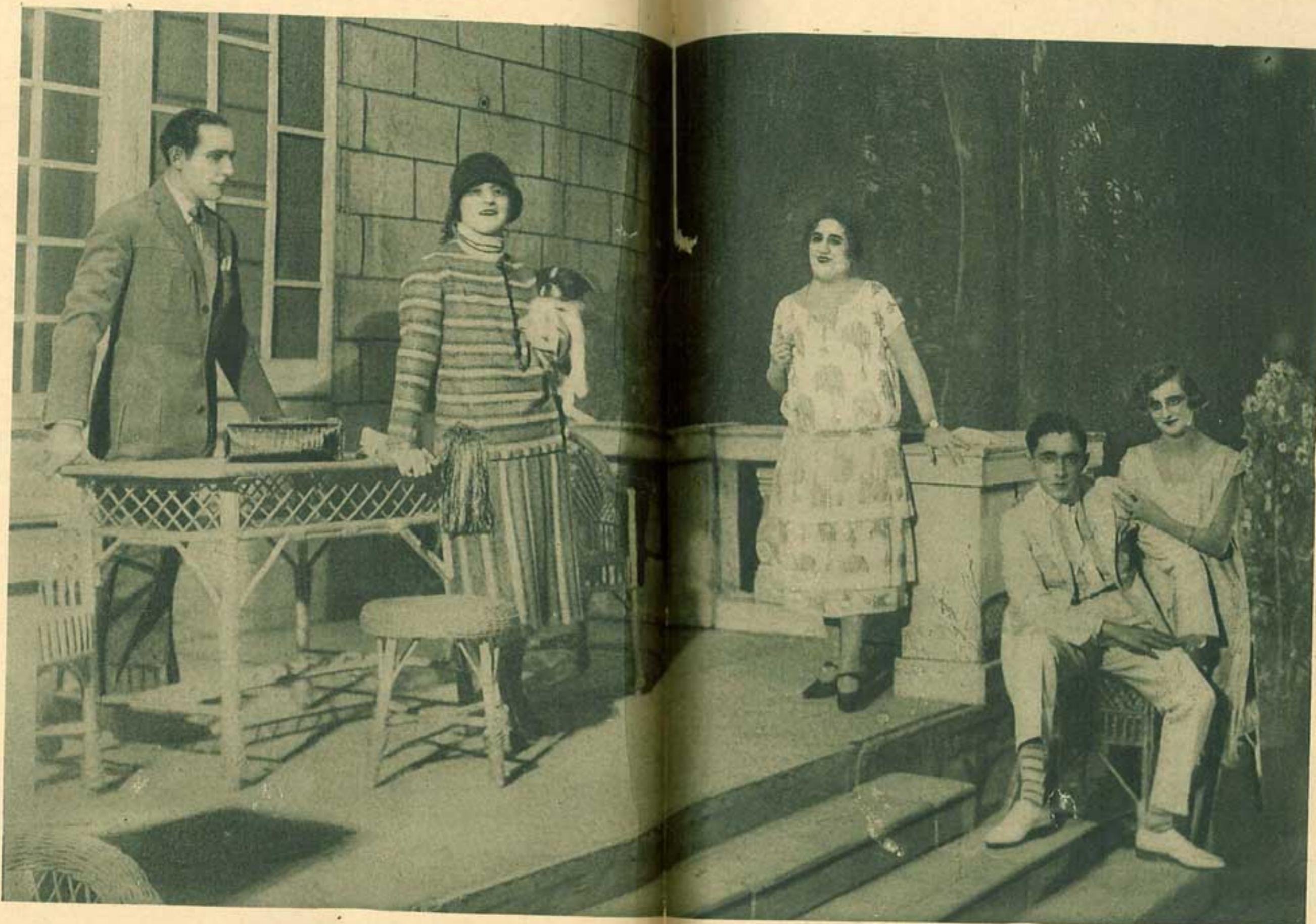
Оперета је имала премијеру „Пољачка крв“, музика од *Недбала*, у којој је први пут наступила гђа *Евка Микулић*, која је својом уметничком игром задобила новосадску публику, па је целокупна штампа поздравила њен долазак као врло добре прве оперетске субрете. Поред Загреба и Осјека стављена је и у Новом Саду, у репризи, позната *Калманова оперета*, *Кнегиња Чардаша*, која још и сада пуни кућу.

Карактеристично је да поред великог броја најмодернијих оперета, које су дате за последње три године, тек сада, први пут ће бити изнета пред новосадску публику позната стара или врло симпатична оперета „Гејша“ у режији г. Клеменчића који је досада показао пуно смисла за постављање игара у стилу цветног и крајњег Истока. Једна карактеристична чиње-

„Што јена хоће“ од А. Савоира и Е. Реја, у Осијеку. Ређија Вл. Драгутиновића, члана Нар. Позоришта из Београда, који је комад и превео. С лева на десно: В. Драгутиновић и Гreta Kraus (као гости), Л. Јовановић, Hладић, Tanhofer.

„Што јена хоће“ од А. Савоира и Е. Реја, у Осијеку. Режија Вл. Драгутиновића, члана Нар. Позоришта из Београда, који је комад и превео. С лева на десно: В. Драгутиновић и Гreta Kraus (као гости), Л. Јовановић, Хладић Танхофер.

„Što žena hoće“ od A. Savoira i E. Reya, u Osijeku. Režija Vl. Dragutinovića, člana Nar. Pozorišta iz Beograda, koji je komad i preveo. S leva na desno: V. Dragutinović i Greta Kraus (kao gosti), L. Jovanović, Hladić, Tanhofer.

„Што жена хоће“ од А. Савоара и Е. Реја, у Осијеку. Режија Вл. Драгутиновића, члана Нар. Позоришта из Београда, који је комад и превео. С лева на десно: В. Драгутиновић и Грета Краус (као гости), Л. Јовановић, Хладић Танхофер.

иција за Нови Сад, која нарочито пада у очи, је та: да од почетка овог сезоне публика стално пуни кућу. Ово је за Нови Сад до сада била збога велика реткост. Штампа тумачи тај факт коренитом изменом персонала, како у драми тако и у оперети, као и ангажовањем несумњиво способније труде за ову сезону од свих ранијих сезона после рата. Тако познати новосадски лист „Видовдан“ каже да је грађа Ида Прегарац „најбоља драмска глумица, која је виђена на новосадској позорници после ослобођења“.

Други опет способности г-ђе Евке Микулић ставља у ред са примадонама великих познатих пештанских и бечких оперетских театра.

Ускоро ће бити изнета пред новосадску публику несумњиво најуспелија *Мереова* драма „Три маске“ поред такође широм света познатих једночина „Deux couverts“ од Саше Гитри-а и „Страдивариус“ од Макс Мореј-а.

У циљу да се изађе у сусрет оној „средњој“ позоришној публици која увек и једино признаје само сентиментални романтизам, чујемо да Управа спрема да стави на репертоар „Задужбину“ М. Шапчанина, „Дивљушу“ Исе Бајића и Дубекову „Јабуку“. B.

Портрети и прилике

Случај г. Милана Вијатовића

Невезани разговор о важним и о неважним стварима

Г. Милан Вијатовић — погледајте слику на 13 страни — скроман је наставник музике у београдској Реалци, то јест предаје средњопротоколцима, оним што има да постану инжењери, „нотно певање“, тумачеши им „примависту“. Таквога га знамо годинама, скромног посленика, наставника „вештина“ на које се, однекуд, гледа с висине, — сем ако се, на неки изванредни начин, не прочују и преко гимназиске ограде и не освоје неки нарочити положај у друштву.

Кажу да г. Вијатовић врло добро чита длан и погађа будућност, надарен неким окултистичним моћима, али колико знам, нема никаквих жеља да бере лаворике на томе пољу. Уосталом, можла више и не чита длан. Мени га је читao још за време Балканског рата. Него све је ово неважно, али је у толико карактеристично што показује да г. Вијатовић није човек који око себе воли да ствара атмосферу сензације, попут он те своје способности апсолутно не котира у чаршији, иако је то „роба која иде“... Најзад, мајстор је и у клизању на „шличугама“, али се ни на спортистичком пољу не истиче овај скромни наставник музике, који неће да штрчи изнад средине у којој живи...

Па ипак, ваљда његова судбина хоће тако: Г. М. Вијатовић води двојни живот, сасвим одвојене један од другога. Он се свакога лета, за два месеца, губи из Београда и искрсава у Ници. Тамо се купа у мору и, овде тих и повучен, он тамо живи као славан човек. Њега интервјују француски листови, доносе му слике, у тексту и на насловној страни, штампају му карикатуре, изводе у првим дворанама његове увертире и симфоније, и хвале их. Стручни листови такође. И то нису мистификације....

Преда мном је бр. 71 недељног стручног часописа *L'Echo Musical de la Côte — d'Azur*: на корицама велика слика г. Вијатовића, југословенског композитора; у листу два чланка: један о њему, други о концерту у Riviera—Glacier. Чланак о њему почиње овако:

„Прошле године говорили смо већ о познатом српском композитору, г. М. В., који је за време свог боравка у Ници имао лепа успеха са својим делима.

„Сада нам пружа нову композицију: *Симфониска поема година 1918.* у којој нам даје одлике југословенске музике: „Срби“, „Хрвати“ и „Словенци“.

„Симфониска поема приказује нам, пре свега, у своме маестозу, моћну и патриотску Србију, која је учинила све што јој је могућно, по цену жртава, да се приближи својој браћи, Хрватима и Словенцима, од којих је била раздвојена.

„У анданшу композитор нам приказује Хрвате, који воле своју српску браћу и желе да буду заједно, јер су истога језика, исте ортографије и истих обичаја.

„У алегру аутор приказује Словенце, нестрпљиве да се, најзад, здруже са својом српском браћом. *Мосо и Кон* фуоко изражавају моћно јединство три брата, који су били раздвојени, а *Ленито* пева чежње које су потпуно испуњене...

„Ово дело потсећа нас на Чайковску увертиру, названу *1812...*

„...Југословенски композитор опевао је ту значајну годину, када су остварене тежње његове земље... Уједињење... које је музичар опевао на један срећан начин... ...Пошто *M. V.* остаје још неко време у нашем лепом крају, надамо се да ће нам пружити још коју прилику, да дамо аплауз још којем од његових дела...“

У рукама су нам и два јатампана програма давају концерата у Ници. Укупно је било 12 тачака с овим именима: Бизе, Римски-Корсаков, Сен-Санс, Масне, Чайковски. Од њих три тачке биле су од Вијатовића. Исте ствари сазнајемо и из дневног листа *Еко де Нис*, као и то да су неке његове ствари извођене и у Дрезди, и да их је он сам дириговао...

Један београдски лист писао је ових дана о случају г. Вијатовића и повлачио паралеле са рано преминулим музи-

Пред изложбу Ј. Бијелића, акад. сликара, шефа декоративних радионица београдског Народног Позоришта: „Бендбаша у Сарајеву“ (уље).

— Репродукција. Вл. Бенчића, Београд.

Шилерова „Сплетка и Љубав“ у београдском Манежу: Злата Марковац (леди Милфорд) и М. Ристић (стари слуга подноси адијаре, поклон владаочев); Ленска (собарница).

— Foto: Ал. Симић, Београд.

Šillerova „Spletka i Ljubav“ u beogradskom Manežu: Zlata Markovac (ledi Milford) i M. Ristić (stari sluga podnosi adidjare, poklon viadaočev); Lenska (sobarica).

КО-ОПТИМИСТИ

у Краљевском Позоришту у Лондону

O

U Kraljevskom Pozorištu
u Londonu

Mr. Дави Бернеби, „отац ко-оптимиста“ (горе) и мис Бети Честер, звана „Карментуситер. — Mr. Davy Berneby, „otac ko-optimista“ (gore) i miss Betty Chester, zvana „Karmenitusiter“.

Набоља ревија у Лондону. Слика доле: Најбоља ревија у Londonu. Slika dole: Гилберт Чайлдс у „Мучној Епизоди“, тачки Bert Childs u „Mučnoj Epizodi“, tački најновијег лондонског програма.

novijeg londonskog programa.

чаром Пауновићем, који своју симфонију није могао чути у родном граду за живота. Нема оркестра или, у колико има, нема добре воље код оних који командују оркестрима. Рецимо Филхармонија.

Ми не знамо — ово наглашујемо — ниједну композицију г. Вијатовића, али да је све ветар и све мистификација, што се из године у годину понавља у листовима у Ници — немогуће је. Напокон, пропала је ратна психоза и савезнички обзири (уосталом, Дрезда нам није савезник), а публици у Ници не може се, свакако, макар шта износити на програм. Две, три и четири године узастошће, па макар по среди била и „савезничка егзотика“. Зато желимо да чујемо г. Вијатовића овде, својим ушима, па или да примимо готову репутацију, уз румен стида, или да реагирамо на неумесне похвале које, може бити, обарају ниво наше музике.

Господо, која држите оркестре у рукама: случај г. Милана Вијатовића не сме више бити отворен и он треба само зато што *нема* ко да га интерпретира, да и даље води „двеструку егзистенцију“: једну на дому, другу на страни. Кривица није до њега.

K.

Početak sezone

Narodno Kazalište u Osijeku

Drama

Sezona je otvorena 1. septembra predstavom I. dijela Vojnovićeve „Dubrovačke Trilogije“: *Allons Enfants*. Ulogu Orsata igrao je g. *Aca Gavrilović*.

Prigodom proslave 100-godišnjice hrvatskog kraljevstva давана је као svečана представа Miletičeva историјска драма *Tomislav*.

Tokom мјесeca septembra даване су још: *Modrij*, драма Ludwiga Herzera, затим лакрија *Maksimiljan Vjerni* од берлинских комедиографа T. Impekovenia i C. Matheina.

7. октобра беше премиера француске комедије *Što žena hoće...* од E. Reya i A. Savoira. У главној улози, ванредним успјехом, nastupila g.-da *Greta Kraus*, бивша оперетна пјеваčica. Уз њу је у овој комедији гостовао g. *Vladeta Dragutinović*, члан Народног Позоришта у Београду, који је djelo i režirao.

Sada se u drami sprema *Sirano de Beržerak* od Rostana i Šekspirov *Kralj Lir*.

Opera

Najinteresantnija je operска представа ове сезоне Massenetova opera *Pelivan Sveti Gospe* („Jongleur de Notre Dame“).

Главне су партије пјевали g. g. *Mitrović*, *Bukšek* i *Pihler*. Dirigent g. *Švarz*, a režiser g. *Vuković*.

Reprizirale су опере: Verdijeva *Aida*, два пута, а гостовали су: *Mario Šimenc*, *Zdenka Zika*, *Zdenko Knittl*. Dalje, Zajcev *Nikola Šubić Zrinski*, *Židovka* od Halevya, Puccinijeva *Madame Butterfly* i *Tosca*.

Sada se sprema u operi Dvořakova *Rusalka*, коју ће дириговати g. F. Rukavina.

Opereta

Opereta има најзахвалнију и најширу публику. Овогодишњији је šlager Kalmanova *Grofica Marica*, која је за kratко vrijeme давана око 30 puta, uvijek pred potpuno rasprodanim kućama. U opereti rade obilno i s uspjehom: Zlata Trbušović, Matilda Kralj, Ivka Berković, Djuro Trbušović, Vladimir Majhenić, Josif Plemenčić i drugi.

Pored „Grofice Marice“ на repertoaru су још Kalmanove operete: *Kneginja čardaša* i *Holandska ženica*, *Začarani dvor* od C. Millöckera i *Madame Pompadour* od Leo Falla.

Novi upravnik

Za upravnika осјечког Kazališta postavljen je g. *Friderik Rukavina*, бивши ревнателј Narodnoga Gledališća u Ljubljani, те ће поред svojih upravničkih dužnosti djelovati kao dirigent i režiser.

У ЕНГЛСКОЈ.

Шта су то ко-оптимисти и који је њихов последњи лондонски програм

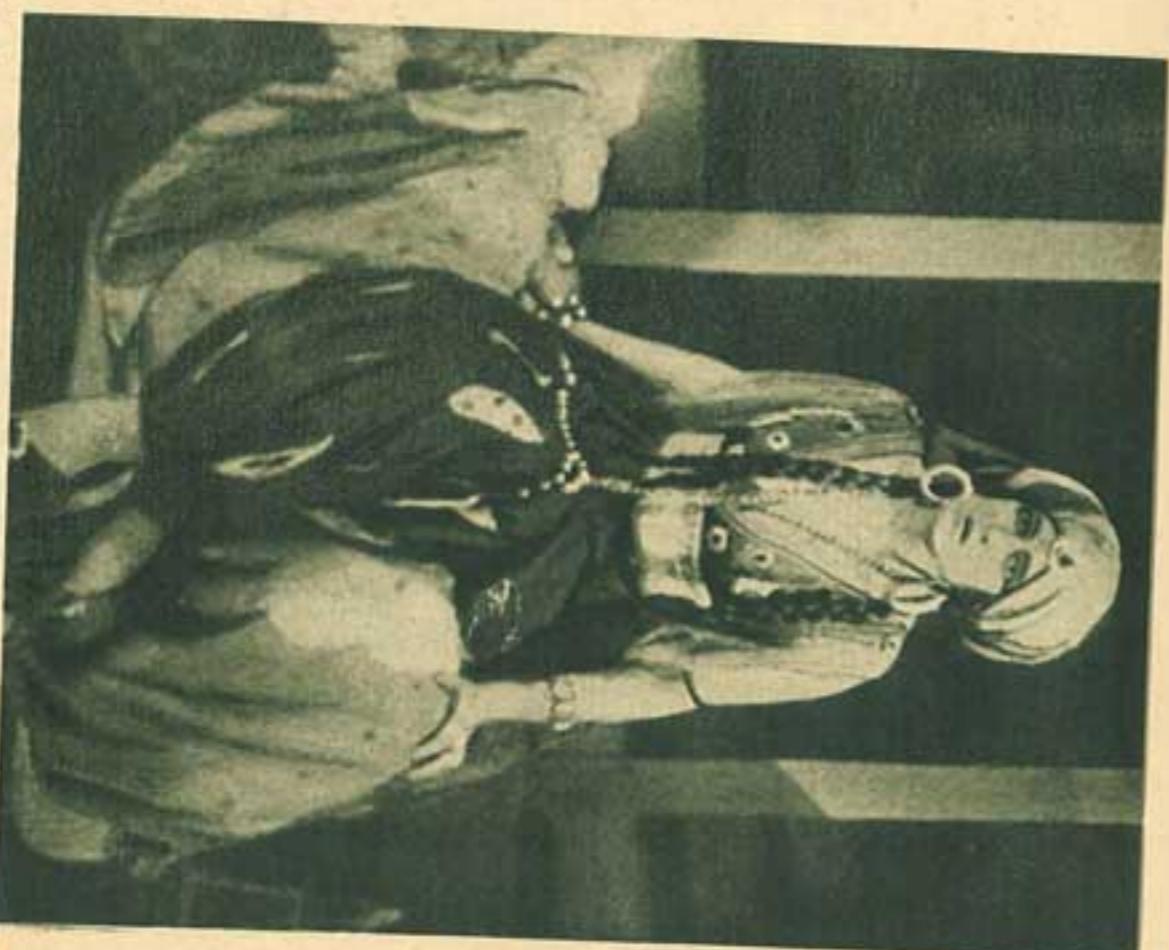
Не знам да ли сте запазили, у једном од последњих бројева „Илустрованог Листа“ на целој страни, слику једне лепе девојке, која седи у саксији и чита из отворене књиге. Витка девојка — не сећам јој се имена — личила је толико на нежну стабљику, а отворена књига је два палмина распирена листа. Испод слике је писало: читачица енглеског краља, члан ко-оптимиста.

Јест, један члан ко-оптимиста растерије бриге енглеског краљу, или бар носи ту титулу растеривача брига! Као код Шекспира дворске будале, које су код тог писца биле најпаметнији људи на позорници. Шта су ти ко-оптимисти?

Ко-оптимисти су једна идеално склоњена дружина, једна мала, затворена или одабрана трупа, људи и даме који савршено глуме, савршено играју, савршено певају, недостижни су акробати и жонглери, универзално су образовани и обдаре-

Московски Художествени Театар револуционише оперу: 1. Оаратовски као тореадор у "Карменити и солдату" (Виаевиа Музика из "Кармена" са испуно новим либретом по новелам Проспера Мериме; — 2. Гра Бакланова у "Бахчесарајском шодрвану" од Пушкина.

Moskovski Hudožestveni Teatar revolucionise operu: 1. Saratovski kao toreador u „Karmenski i soldatu“ (Bizeova muzika iz „Karmena“ sa potpuno novim libretom po novelli Prospera Merimee; — 2. C-da Baklanova u „Babčisarajskom šedrvanu“ od Puškina.

Moskovski hudožestvenici revolucionisu operu. Scene iz IV. čina iz "Karmensita i soldat". Karakterističan je nov način upotrebe horata, koji se — odvojen od protagonista, slično antičkoj tragediji — upliće u radnju. (U strani: glava Nemirović Dančenko).

Московски художественици револуционишу оперу. Сцена из IV.
чина из „Карменста и солдат“. Карактеристичан је нов начин
употребе хора, који се — одвојен од претагомности, слично ан-
тичкој трагедији — уплиће у радију. (У страни: глава Немировић

ни, на позорници састављају стихове и рецитују пародије, којима се смеју најотменији духови, иако ко-оптимисти никога не штеде. Акробати тела и ума, они у земљи где је право кловновство уметност, тежа и ређа од сваке остале, уживају веће поштовање него Фрателини у Паризу, ма да, као Фратезини, нису на груди прикачили Легију Чести...

Њихов последњи програм? Садашњи, јесенски? Наше слике вам га приказују. *Шлагер* је: „Једна изистински мучна епизода”, која је ко-оптимистима главна атракција по повратку у Лондон, после летњег турнеа.

„Једна изистински мучна епизода” — вели лондонски хроничар — „разуме се, пуна је напетања с тореадорима и другим херојима галантерије по земљама које би, ваистину, изненадиле ону груду на којој су ти галантни типови поникли: Шпанија своје тореадоре не би познала!”

Ту је и један трубадур „новога стила” (мистер Стенли Холовеј), који вам прича једну веома примамљиву причу о једној гемљи која је вазда била пуна романтике, па је таква и сада, више него икад (Енглеска!)... Па се лондонцима вратила и т. зв. леди Карментуситер, која се иначе зове мис Ести Честер. И, пајзад, мистер *Деви Бернеби*, „отац” ко-оптимиста, „чија генијалност толико весели лондонце и који је расположенији него икад”. Карикатуре, које репродукујемо из енглеских листова, показују, у исти мах, и то: колико су ко-оптимисти омиљени...

Него има једна интересантна ствар, од ширег значаја, у почетку ове сезоне. По среди је критика. Она замера ко-оптимистима што овај програм дају у огромној дворани Краљевског Театра („His Majesty's“). Тако је изгубљен онај утисак интимности и присности, јер пред циновским гледалиштем — шест пута већим него што би требало — песме, игре, дуetti и куплети дају утисак као да их човек лови с другог краја нахреног астрономског дурбина. Елитни, ако хоћете и кабаретски програм, није за царска и краљевска позорништа, ие зато што то, на пример, тако ванредна дружина као што је ко-оптимистичка, не би заслуживала, већ просто зато што публика, при разлазу, има утисак да је, на изгладне стомак, ветерала само „сүфле”, па одлази кући гладна. Водвиљско позориште — вели критика — својим скромним размерама створило би ону узајамност између позорнице и гледалишта, која је први предуслов за овакове програме, нарочито кад трају три пуна сата...

У осталом, ова примедба им је као нека длака у јајету. Јер: „...У пркос свему томе, дивни су они. И њихов нови програм је диван, ни бољи ни гори од прошлог, па је чак „тенис-квартет” и много комичнији од прошлогодишњег „голфског — квартета”, вјечнаја му памјат!”...

K.

Ф И Л МГрбоња

Грбоња! Како само звучи ова реч! Није ли у њој показан већ цео главни сликје филма? Реч је о грбоњи, а то је већ интересантно; а мора бити још интересантније кад се каже да то није прави грбоња. Није грбоња од природе, већ један леп човек, преобучен и маскиран у гадно и одвратно створене, да би се сачувао од непријатеља. Леп човек, а и један од првих витезова из доба галантних каваљера и љубавних авантура, један од најбољих борца мачем, дете париског улица, гамен са Монмартра, па је по томе и назван **Малим Паризлијом**. Његова лепа фигура чини врло леп утисак, а његова појава опија жене; непријатељима утерује страх у kosti. Његов мач је страховито убојно средство и непобедив је.

Лагардеров најстрашнији ударац је Наварова копита, ударац који је увек смртан а на челу противника оставља рану, која личи на копиту. Лагардерови верни пратиоци, учитељи и другови су две врло интересантне личности. Кокардас и Посноал, то су му пратиоци, један висок и сув, други мали и округао, нешто као Нат и Паташон.

Они су бивши учитељи борења, врло добри борци од затата, одлични каваљери а перод свега су и добри другови, који се животом играју као мачка са мишем. Један од њих је велика пијаниша и све би дао за чашу вина, а не презире ни жење; други опет има велику слабост према женама, а воли и чашицу. Два, заиста, врло интересантна типа!

Врло важну улогу у овоме филму имају жене, а то су све dame из најбољих кругова, врло галантне госпе, храбре и појктисане, које за љубав жртвују све.

Ово је најновији филм који сада спрема Ј. Кем по истоименом роману Пола Февала, који је написан 1857. год а издат је први пут 1862. год.

Грбоња је преведен скоро на све светске језике и доживео је безброј издања. Попут је ово роман имао успеха, то је

Pozornica i lјepota.

Da šminka i puder ne koriste na licu i vratu, to znade svaka dama a naročite šminke za pozornicu, koje se skidaju vazelinom, masti ili kakaovim maslacem, no tim sredstvima nisu iščišene sve kožne pore, u koje se uvukla najprije šminka, pa onda mast; to se neda očistiti temeljito ni alkoholom, ni sapunom, a najmanje samom vodom. Slavna operna pjevačica Adelina Patti uvidjela je to i dala je, da joj se po njenom vlastitom receptu sačini neka mlječna emulzija, koju je ona stalno rabila i njome čistila lice i vrat, pa jedino toj emulziji imade ona zahvaliti, da je još u svojoj 54. godini bila slavljenja kao poznata ljepotica, a do svoje smrti u 76. godini zadržala je svežinu i sjaj teinta. Ta se emulzija i danas proizvodi pod imenom „Visagine Adelina Patti“ u Parizu, a kod nas se dobije u svima drogerijama, apotekama i parfimerijama uz cijenu od Dinara 30 — po boci. — Glavno skladište za Jugoslaviju: Zagreb Gajva ul.

Рола Норман игра главну улогу — Мата — у великоме филму Џера Мародона, „Саламбо”, по истоименом роману Гистава Флобера. Давао се недавно и у Београду.

Rolla Norman igra glavnu ulogu — Mata — u velikome filmu Pierre-a Marodona, „Salambo”, po istoimenom romanu Gustave-a Flauberta. Davao se nedavno i u Beogradu.

Кем решио да га преради за филм, поверивши главне улоге познатим киноглумцима, као што су Гастон Жак (Лагардер-Грбоња) Жак Арно (Кокардас) и Пре Фил (Поспоал).

Најпогодније лице за Филипа од Орлеана нашао је у Декардену. Г-ђа Франс и Нита Диплеси имају главне женске улоге. Прва је велика трагеткиња, врло лепа жена и била је најподеснија за улогу Ороре од Кејла, војводкиње од Невера и принцезе од Гонзага.

Врло лепе фотографије и одлично подешена светлост до- принеће много успеху овога филма, који ће се још у току ове године пустити на пијацу да узбуди гледаоце и изазове буру исто онако као што је то учинио и роман, пре 68 година, када је први пут био прочитан на једној свечаности.

Надамо се да ће сцена на гробљу, где се грбонаја демаскира и добивши од принца Орлеанског мач, укршта га са својим смртним непријатељем Гонзагом, успети и задивити ону публику, која прати развијајуће филмске уметности.

Да ће „Грбонаја“ успети веле нам, са сигурношћу, његови интерпретатори и режисери, а и ми се надамо. **Б.**

Филмске ситнице

Гloria у Паризу

Призната примадона филмских атељеа у Холивуду, која се удала за једног француског барона, налази се сада на путу за Париз.

Потера за лепотицама

Амерички филмови увек имају ту особину да им статистиње буду врло лепе, и како тих жена нема много осећа се у њима „оскудица“. А оне се врбују у Америци, сасвим по америчански.

Један или више шефова једне америчке фирме кренули су недавно у лов на лепотице. Они су просто шли из улице у улицу, из бара у бар, и тамо „грбовали“ кандидаткиње за један свој нови филм. Међу тим лепотицама нарочито се истичу: *Вана Карол, Дорочи Гиливер и Бланша Фишер*.

Како америчке новине пишу, оне обећавају много, и треба бити неизненаден, ако се појави која од ових лепотица као звезда првог реда.

Филмске афере

Црна или плава?

Као што је познато чувена светска киноглумица Лилиана Гиш игра улогу Мими у Миржеовим „Чергарима“. Сада је на дневном реду дошло питање косе уметничине, јер Лилиан има плаву косу, а Мими треба да је гарануша. Она је желела да остане њена природна коса; а ова је плава. Редитељ је оштетио да нећа ни да чује о томе, да Мими буде плавуша, јер шта би рекла публика на то?

Плава или мрка? Питање је тешко и још није решено.

Позоришне вести

Принц — драмски писац

Шведски принц **Вилхелм** написао је драму „На палуби“, која је примљена на приказивање и даваће се ове сезоне у народном позоришту у Штокхолму.

Министар — драмски писац

Дански министар председник **Стјунинг** написао је у својим младим данима драму „Животна лажа“, која се сад поново даје у једном копенхашком позоришту.

Библиографија

Rudolf Werther (псеудоним); **Акорди и дисонанце.** Трагедија једне проститутке. Штампарија Петра Ђаковића, Сарајево, 1925. Цена: 10 дин.

На крајњем Југу

Обласно Народно Позориште у Битољу

26. септембра је овдашње Народно Позориште отпочело своју II сезону — у старој неподесној згради — са Нушићевом комедијом „Обичан човек“ у режији главног редитеља г. Р. Динуловића.

Комад је имао велики успех међу публиком, која се те вечери слатко смејала добројудноме **Јованчути Мицићу (Вукомановићу)**. Г. Вукомановић је на тој представи дао једну одличну маску наивног сељака-трговца, који нас је до суза наслеђао. Поред њега, вредно је истакнути г. г. **Бајића, Јовановића, Бозолца и Штола**, који су први пут играли пред битољском публиком. Они су нам те вечери дали видног доказа о својој уметничкој интелигенцији. Ми им желимо срећан рад на „новим даскама“.

После представе „Обичног човека“ дошли су на ред ове ствари: „Скамполо“ (седми пут), „Код белог коња“ (трећи пут), „Чикана кућа“ (трећи пут). Ускоро се даје премијера „Буриданов магарац“ о којој ћемо проговорити.

Бр. 42/11

Баклановљев Мефисто: цртеж г. Жедринског, позоришног сликара.

Baklanovljev Mefisto: crtež g. Žedrinskog, pozorišnog slikara.

Одговорни уредник Никола Јовановић. Власник „Илустрација“, Београд. Годишња претплата 180 динара; полугодишња 90 динара; тромесечна 45 динара. Претплата се шаље у Београд, Косовска улица. 11. „Макарије“ А. Д. Земун.